

Arbeidsmarktverkenning ten behoeve van de uurwerktechniek

Samenvatting rapport
Meld- en Expertisepunt Specialistisch Vakmanschap
en de Federatie Goud en Zilver

november 2022

beroepsonderwijs
bedrijfsleven
maakt werk van praktijkleren

Inleiding

Het Meld- en Expertisepunt Specialistisch Vakmanschap (M&E) van Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs en Bedrijfsleven (SBB) en de branchevereniging Federatie Goud en Zilver (FGZ) hebben Rijnland Advies opdracht gegeven een onderzoek uit te voeren naar de arbeidsmarkt voor de uurwerktechniek. Het onderzoek is mede mogelijk gemaakt door de Stichting Klein en Uniek Specialistisch Vakmanschap (KUSV).

Het onderzoek moet een goed beeld geven van deze arbeidsmarkt en van de aansluiting van de vakopleidingen op de arbeidsmarkt. Deze opleidingen worden alleen aangeboden door de vakschool Schoonhoven. In schooljaar 2021-2022 werden twee opleidingen aangeboden:

de BOL-opleiding Medewerker uurwerktechniek, niveau 3, in totaal 13 studenten;
de BOL-opleiding Uurwerktechnicus, niveau 4, in totaal 30 studenten.

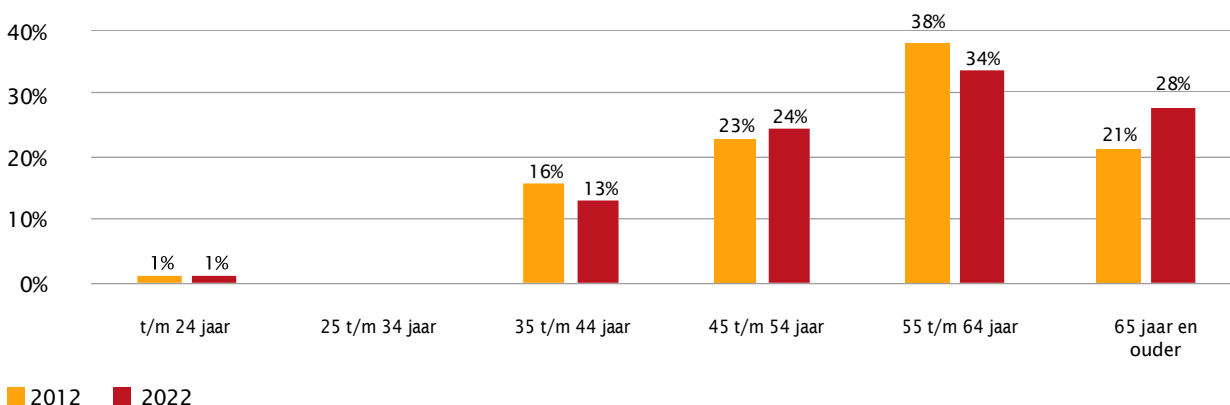
In het verleden voerde het Hoofdbedrijfschap Ambachten structuuronderzoeken uit. In 2012 heeft het toenmalige kenniscentrum SVGB opdracht gegeven aan onderzoeksbureau Ditmeijers' Research om het structuuronderzoek te herhalen. Deze onderzoeken waren vooral gericht op de bedrijven. In het huidige arbeidsmarktonderzoek zijn ook vragen opgenomen om een goed beeld te krijgen van de aansluiting van de opleiding op de arbeidsmarkt, omdat het rapport ook input gaat leveren voor de actualisatie van het kwalificatiedossier in 2023.

Samenvatting

Profiel van de bedrijven en de werknemers

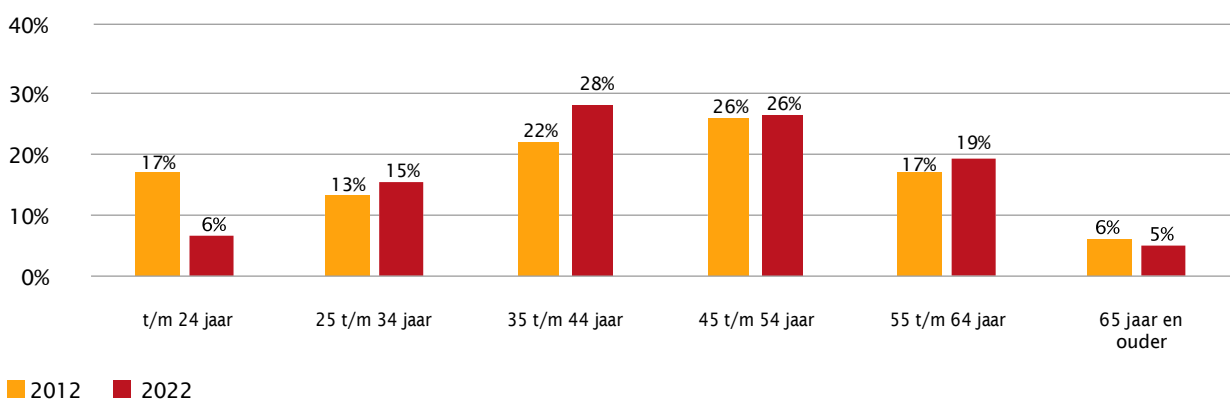
In de afgelopen 10 jaar is het aantal bedrijven licht gedaald, van 328 naar 314 bedrijven. De leeftijd van de ondernemers in de branche is relatief hoog. 62% van de ondernemers is 55 jaar of ouder. Dat is iets meer dan in 2012, toen 59% ouder was dan 55 jaar.

Figuur 1 Leefijd ondernemers

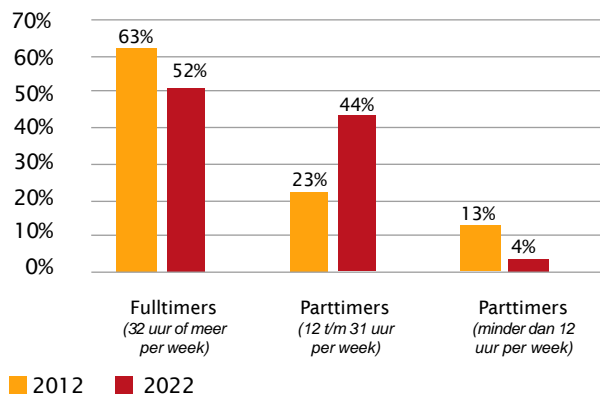
De werknemerspopulatie heeft een jongere leeftijdsopbouw. De meerderheid (75%) van de werknemers is jonger dan 55 jaar.

Figuur 2 Leefijd werknemers

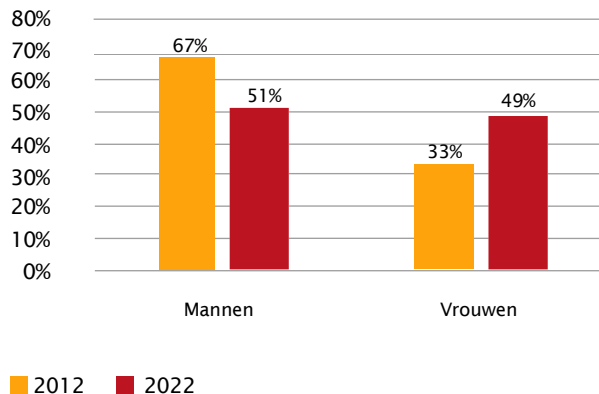

Het aandeel parttime werkende werknemers is sinds 2012 gestegen van 36% naar 48%. Het aandeel vrouwen onder de werknemers is in de afgelopen 10 jaar gegroeid van 33% naar 49%.

Figuur 3 Omvang dienstverband

Figuur 4 Geslacht

De meeste ondernemers hebben een mbo-vakopleiding (44%) of een hbo-opleiding afgerond (22%). Van de werknemers heeft 50% een mbo-opleiding op het gebied van uurwerktechniek afgerond (De Vakschool in Schoonhoven). 38% van de werknemers heeft een ander mbo-diploma en 12% heeft een hbo-opleiding afgerond.

Werkgelegenheidsaspecten

Het gemiddeld aantal werkzame personen per bedrijf (inclusief de ondernemer) steeg van 1,72 in 2012 naar 2,28 in 2022. Het gemiddeld aantal fte per bedrijf steeg van 1,31 fte (inclusief de ondernemer) in 2012 naar 1,85 fte in 2022. De branche biedt daardoor in 2022 werk aan meer mensen dan in 2012 (580 fte versus 427 fte).

De meest voorkomende functies onder de werknemers op het gebied van uurwerktechniek zijn Allround uurwerkhersteller en Uurwerkhersteller kleinwerk.

Uitstroom van medewerkers

Bij een kwart van de bedrijven is personeel vertrokken in de afgelopen 10 jaar. In de afgelopen 3 jaar had 13% van de bedrijven uitstroom van personeel. Bij de grootwerk-specialisten is geen personeel vertrokken.

Tabel 1 Is er personeel vertrokken uit het bedrijf in de afgelopen 10 jaar en de afgelopen 3 jaar

Is er personeel vertrokken	Bedrijfstype				Totaal
	Kleinwerk	Grootwerk	Gemengd	Overig	
In de afgelopen 10 jaar	27%	0%	21%	33%	27%
In de afgelopen 3 jaar	23%	0%	7%	17%	13%

In de afgelopen 3 jaar vertrokken er 40 medewerkers bij de bedrijven in de steekproef.

Tabel 2 Aantal vertrokken medewerkers in de afgelopen 3 jaar

Functie	Bedrijfstype				Totaal
	Kleinwerk	Grootwerk	Gemengd	Overig	
Aantal vertrokken personen afgelopen 3 jaar	30	0	2	8	40
Totaal medewerkers 2022	97	1	6	21	125
Labourturnover* afgelopen 3 jaar t.o.v. 2022	0,31	0,00	0,33	0,38	0,32

*Het aantal vertrokken werknemers in procenten van het aantal werknemers in 2022.

De vertrokken medewerkers waren hoofdzakelijk Allround uurwerkhersteller en Uurwerkhersteller kleinwerk. De meeste medewerkers die uit de bedrijven in de steekproef zijn vertrokken, zijn buiten de uurwerkbranche gaan werken(21). Een deel (7) begon een eigen onderneming in de uurwerkbranche.

Instream van medewerkers

In ruim een vijfde van de bedrijven is in de afgelopen 10 jaar personeel aangenomen. 13% van de bedrijven nam in de afgelopen 3 jaar personeel aan. Bij de grootwerkspecialisten is in de afgelopen 10 jaar geen personeel aangenomen.

Tabel 3 Is er personeel aangenomen in het bedrijf in de afgelopen 10 jaar en de afgelopen 3 jaar

	Bedrijfstype				Totaal
	Kleinwerk	Grootwerk	Gemengd	Overig	
In de afgelopen 10 jaar	32%		14%	50%	21%
In de afgelopen 3 jaar	25%		3%	17%	13%

Bij de bedrijven in de netto steekproef werden in de afgelopen 3 jaar 37 medewerkers aangenomen, terwijl er 40 vertrokken. Ten opzichte van het aantal medewerkers in 2022 bedraagt de instroomcoëfficiënt 0,30. Bij de Grootwerkspecialisten is de instroom 0.

Tabel 4 Aantal aangenomen medewerkers in de afgelopen 3 jaar

	Bedrijfstype				Totaal
	Kleinwerk	Grootwerk	Gemengd	Overig	
Aantal aangenomen personen	28	0	1	8	37
Aantal medewerkers in 2022	97	1	6	21	125
Aandeel instroom t.o.v. 2022	0,29	0,00	0,17	0,38	0,30

Iets meer dan een derde van de instromers heeft een opleiding of cursus uurwerktechniek van de Vakschool gevolgd. De instromers werkten hoofdzakelijk in de functies Uurwerkhersteller kleinwerk, Allround uurwerkhersteller en Goud- en zilversmid. Dit resultaat strookt niet met het feit dat het gemiddeld aantal personen per bedrijf is toegenomen.

Vacatures

Op het moment van onderzoek staan er 8 vacatures open bij de bedrijven in de netto steekproef, waarvan 7 bij kleinwerkspecialisten en 1 bij bedrijven in de categorie overig. Er staan vacatures open voor verschillende functies, Uurwerkhersteller kleinwerk komt verschillende keren voor. De bedrijven die vacatures hebben geven aan dat het bij veel vacatures 1 tot 3 maanden of langer (3 tot 6 maanden) duurt om deze vervuld te krijgen.

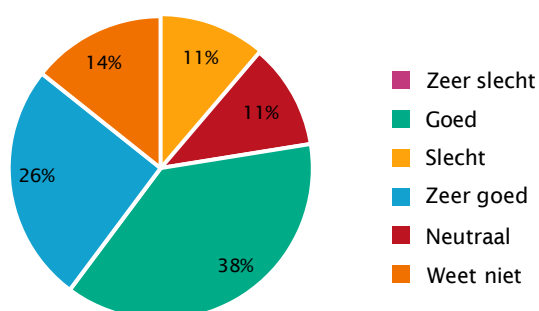
Stagiaires

16% van de bedrijven had het afgelopen jaar een of meer mbo-stagiaires van de Vakschool Schoonhoven in het bedrijf. Ruim een vijfde (22%) van alle bedrijven wil in de toekomst stageplekken beschikbaar stellen aan studenten van de Vakschool.

Perspectieven op de arbeidsmarkt

64% van de bedrijven typeert de kans op werk voor gediplomeerden van de Vakschool in de aankomende twee jaar als goed of zeer goed. De kans op werk over 3 tot 5 jaar wordt grofweg even gunstig ingeschat.

Figuur 5 **Kans op werk gediplomeerden Vakschool binnen nu en 2 jaar**

Als bedrijven een pasgediplomeerde student aannemen, wordt deze vaak aangenomen voor de functie Aankomend uurwerkhersteller. In een klein deel van de bedrijven (11%) zijn er doorstrommogelijkheden voor medewerkers binnen het bedrijf.

Omzet

De gemiddelde omzet per bedrijf ligt in 2021 met name in de Kleinwerkbedrijven aanmerkelijk hoger dan in 2011. Als we een vergelijking maken tussen de mediaan¹ in 2021 en 2011, zien we voor 2021 iets hogere of gelijke waarden dan in 2011.

Tabel 5 **Vergelijking omzetniveau 2021 – 2011**

	Bedrijfstype				Totaal
	Kleinwerk	Grootwerk	Gemengd	Overig	
Gemiddeld 2011	€ 76.911	€ 31.818	€ 79.167	Niet bekend*	Niet bekend*
Gemiddeld 2021	€ 221.618	€ 38.848	€ 80.600	€ 90.000	€ 280.786
Mediaan 2011**	€ 40.000	€ 30.000	€ 50.000	Niet bekend*	Niet bekend*
Mediaan 2021	€ 60.500	€ 36.700	€ 50.000	€ 90.000	€ 60.000

* Het onderzoek uit 2012 geeft geen informatie over de omzet in de categorie "Overig" en over de omzet voor de totale branche.

** De mediaan is de middelste waarde uit de onderzoeksresultaten. Als de scores van alle respondent worden gerangschikt van klein naar groot is de mediaan de middelste waarde.

De omzetstijging duidt er, net als het toegenomen aantal werkzame personen per bedrijf op, dat er een lichte schaalvergroting plaats heeft gevonden binnen de bedrijvenpopulatie.

In de helft van de bedrijven (47%) nam de omzet in 2019 toe ten opzichte van 2018. In een derde van de bedrijven (31%) bleef de omzet gelijk. Bij 11% van de bedrijven nam de omzet af.

Bij ruim een derde van de bedrijven (36%) was de omzet in 2021 groter dan in 2019. Bij nog eens een derde (30%) bleef de omzet gelijk ten opzichte van 2019. Bij een kwart (24%) was de omzet in 2021 kleiner dan in 2019.

¹ De mediaan is de middelste waarde van een groep getallen die gerangschikt wordt volgens grootte. Het is het getal dat exact in het midden ligt zodat 50% van de gerangschikte getallen boven 50% ligt en 50% onder de mediaan.

Tabel 6 Is de totale omzet in 2021 ten opzichte van 2019 toegenomen, gelijk gebleven, of afgenomen?

	Bedrijfstype				Totaal
	Kleinwerk	Grootwerk	Gemengd	Overig	
Toegenomen	39%	32%	28%	67%	36%
Gelijk gebleven	27%	32%	34%	17%	30%
Afgenomen	30%	21%	21%	17%	24%
Weet niet/wil ik niet zeggen	5%	16%	17%		10%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Op basis van de bovenstaande resultaten kan worden geconcludeerd dat Corona wellicht de omzetgroei die bestond enigszins heeft afgeremd.

Trends in het vakgebied

De meest herkenbare trends zijn de personalisering van producten en de toegenomen vraag als gevolg van de economische ontwikkeling.

Tabel 7

Trend	Herkenbaar (enigszins of zeer)	Moet worden opgenomen in vakopleidingen
Personalisering	86%	52%
Economische ontwikkeling	84%	41%
Transparante informatie	74%	50%
Herwaardering voor het ambacht	72%	46%
Vergrijzing	70%	33%
E-commerce	60%	41%
Ketensamenwerking	36%	11%

De vakopleidingen

Bijna een derde van de bedrijven (31%) heeft in de afgelopen jaren stagiaires van de Vakschool in het bedrijf gehad. 43% van de bedrijven vindt dat de leerlingen in de vakopleiding de juiste taken leren. 36% vindt de gediplomeerde leerlingen van de Vakschool goed inzetbaar. 41% vindt de leerlingen goed inzetbaar, maar mist nog wel wat.

Tabel 8 Het oordeel van de bedrijven over de vakopleidingen

	Bedrijfstype				Totaal
	Kleinwerk	Grootwerk	Gemengd	Overig	
Vindt dat de juiste taken worden geleerd.	56%		22%	33%	43%
De gediplomeerde leerlingen zijn goed inzetbaar.	36%	26%	48%		36%
De gediplomeerde leerlingen zijn inzetbaar, maar ik mis nog wel wat.	41%	53%	28%	67%	41%

Welke taken mist men in de opleiding

De deskundigen die taken missen in de opleiding, noemen daarbij met name de volgende taken:

- Het zoeken en bestellen van onderdelen. Doordat onderdelen steeds lastiger te krijgen zijn, moet de uurwerktechnicus de weg kennen in het (online) netwerk en hier onderdelen kunnen bestellen.
- Verschillende deskundigen missen in de opleiding het zelf maken van onderdelen. 3D tekenen met CAD-programma's is hierbij van belang, dit hoort ook in de opleiding.

Welke kennis/vaardigheden mist men in de opleiding

Een aantal deskundigen mist de onderstaande elementen in de opleidingen.

- Ondernemersvaardigheden. Met name voor mensen in het grootwerk zijn ondernemersvaardigheden van belang, omdat zij normaal gesproken al vrij snel na het afronden van de opleiding een eigen bedrijf moeten starten. Banen in loondienst zijn in het grootwerk immers schaars.
- Verschillende deskundigen vinden dat de beeldvorming over het vak tijdens de opleiding aangepast moet worden:
 - De realiteit van het vak: je moet veel repareren, targets halen en kwaliteitsdoelen halen;
 - De beroepsmogelijkheden moeten goed in beeld worden gebracht;
 - Ook de aantrekkelijke kant van het werk, bijvoorbeeld de mogelijkheid om in het buitenland te gaan werken.
- Geschiedenis, stijlleur. De vakman moet weten waaraan hij werkt en waar het uurwerk vandaan komt. Hierover moet hij de klant kunnen informeren, klanten vragen hiernaar.

Knelpunten: certificering door de grote merken

Het onderwerp dat de ondernemers het meest als een knelpunt ervaren is het weigeren van het leveren van onderdelen door de grote horlogemerken.

Tabel 9 **Selectieve distributie (leveringsweigering van horloge-onderdelen)**

		Kleinwerk	Grootwerk	Gemengd	Overig	Totaal
Nu	klein probleem	55%	16%	28%		36%
	groot probleem	32%	16%	34%	17%	29%
Verwachting voor de toekomst	klein probleem	27%		3%		13%
	groot probleem	59%	32%	55%	17%	50%

46% van de bedrijven is bereid om training te volgen om zich te certificeren en 43% is bereid om hier andere investeringen voor te doen.

Tabel 10 **Bereidheid om trainingen en investeringen te doen voor certificering**

	Bedrijfstype				Totaal
	Kleinwerk	Grootwerk	Gemengd	Overig	
Is bereid om training te volgen	50%	50%	33%	100%	46%
Is bereid om te investeren	47%	50%	28%	100%	43%

Verwachting van deskundigen ten aanzien van het effect van certificering op de werkgelegenheid

De deskundigen verwachten dat de werkgelegenheid in Nederland voor uurwerktechnici voor de komende jaren ruim voldoende blijft. Op de lange termijn (10 jaar) is moeilijk te voorspellen wat er zal gebeuren. Een deel van de deskundigen verwacht dat de werkgelegenheid op de lange termijn zal krimpen. Vakmensen die uurwerken willen maken of repareren zullen steeds meer gaan werken in Europese reparatiecentra of in (met name) Zwitserland, bij de uurwerkproducenten.

Toch denken de deskundigen over het algemeen dat de studenten van de Vakschool, indien zij zich willen ontwikkelen in het vak, een grote baan zekerheid hebben. Er is veel werk en doordat het aantal ondernemers langzaam krimpt blijft er voor de resterende vakmensen werk over. Dit geldt voor de klokkenmakers (grootwerk) nog meer dan voor de horlogereparateurs.

Het volledige onderzoeksrapport is op te vragen bij het Meld- en Expertisepunt Specialistisch Vakmanschap.